

Konfliktów nie da się uniknąć

Nic tak nie potrafi poróżnić ludzi jak pieniądze. Pewnie dlatego przy wypłacie środków zgromadzonych na koncie zmarłego posiadacza rachunku dochodzi do tylu sporów między bankiem a jego klientami.

JACEK LIKSZO

Wynika to po części z tego, że spadkobiercy nie zawsze do końca znają mechanizm dziedziczenia, a po części również z tego, że przy tworzeniu stosownych procedur dla pracowników banków rzadko konstruuje się rozwiązania dla bardziej skomplikowanych i nietypowych spraw. Przy dziedziczeniu rachunku bankowego występują dwie kwestie:

- dalsze trwanie umowy i ewentualne następstwa prawne,
- dziedziczenie środków zgromadzonych na rachunku, ewentualnie związanych z rachunkiem dłużów jego posiadacza.

W umowie między bankiem a klientem zawsze znajduje się stwierdzenie, czy po śmierci posiadacza rachunku stosunek rachunku bankowego ustanie. Dzieje się tak, bowiem strony mają w tym zakresie swobodę regulacji. Jeśli ustalą, że umowa rachunku bankowego wygasa z chwilą śmierci jego właściciela, to spadkobiercy nie będą korzystać ze statusu posiadaczy tegoż rachunku. Odziedziczą jedynie prawo żądania wypłaty zdeponowanych pieniędzy. Jeśli jednak w umowie rachunku bankowego nie zastrzeżono jej wygaśnięcia na wypadek śmierci, to będzie trwała nieprzerwanie, a spadkobiercy staną się posiadaczami rachunku. Oznacza to, że nie tylko będą mieli prawo do zgromadzonych na koncie środków, ale także będą mogli żądać od banku innych świadczeń należnych posiadaczom (na przykład zlecać rozliczenia pieniężne czy też domagać się wyciągów z salda w trybie określonym umową).

JEDEN LUB WIELU

Następstwo prawne w umowie rachunku bankowego przybiera różną formę – zależnie od tego, czy mamy do czynienia

z jednym spadkobiercą, czy wieloma. Jeśli spadkobiercą jest jeden, to sposób wykonywania umowy w zasadzie nie zmienia się. Jeśli jednak jest ich kilku, to wówczas rachunek indywidualny zmienia się automatycznie w rachunek wspólny o charakterze łącznym. Różni się on od powszechnie spotykanego w obrocie rachunku wspólnego rozłącznego zakresem uprawnień współposiadaczy. O ile bowiem przy rachunku rozłącznym każdy z nich ma wobec banku pełnię uprawnień (może dysponować kwo-

PODJĘCIE PRZEZ SPADKOBIERCÓW PIENIĘDZY Z KONTA SPADKODAWCY

Mogą to uczynić na dwa sposoby:

- Przed działem spadku: wszyscy spadkobiercy łącznie powinni złożyć dyspozycję wypłaty całości środków spadkowych zgromadzonych na koncie (por. art. 199 w zw. z art. 1035 k.c.).
- Po podzieleniu się spadkiem (w drodze umowy lub sądownie): każdy ze spadkobierców może realizować swoje prawo samodzielnie, warunkiem jest jednak okazanie umowy działowej lub stosownego wyroku sądowego. Dopiero taki dokument daje bankowi pewność, że każdy ze spadkobierców otrzyma taką część depozytu, jaka jest mu należna. Warto dodać, że umowa o dział spadku, w skład którego nie wchodzi nieruchomości lub przedsiębiorstwo, jest odformalizowana i może być ograniczona do części spadku (art. 1038 § 2 k.c.). W praktyce oznacza to, że bankowi wystarczy umowa obejmująca podział środków spadkowych na rachunku po zmarłym. I jakkolwiek kodeks cywilny nie zastrzega żadnej szczególnej formy dla takiego podziału, to należy liczyć się z tym, że bank – aby mieć dowód – poprosi klientów o dokument umowy lub o protokół ustny jej zawarcia.

tami zgromadzonymi na rachunku, zlecać rozliczenia, zasięgać informacji o stanie salda), o tyle współposiadacze rachunku łącznego muszą współdziałać. To współdziałanie powinno przebiegać podobnie jak współdziałanie współposiadaczy rzeczy w częściach ułamkowych (art. 1035 k.c.) Oto najważniejsze jego zasady:

- czynności, które przekraczają zakres zwykłego zarządu, wymagają zgody wszystkich współuprawnionych (art. 199 k.c. w zw. z art. 1035 k.c.),
- do czynności zwykłego zarządu potrzebna jest zgoda większości współuprawnionych, przy czym większość obliczać należy według wielkości udziałów (art. 201 k.c. i art. 204 k.c. w zw. z art. 1035 k.c.),
- każdy ze współuprawnionych może wykonywać wszelkie czynności i dochodzić wszelkich roszczeń, które zmierzają do zachowania wspólnego prawa (art. 209 k.c. w zw. z art. 1035 k.c.),
- pożytki i inne przychody z rzeczy wspólnej przypadają współuprawnionym w stosunku do wielkości udziałów w spadku; w takim samym stosunku ponoszą oni wydatki i ciężary związane ze wspólnym prawem (art. 207 k.c. w zw. z art. 1035 k.c.).

Te zasady wykonywania umowy rachunku bankowego obowiązywać będą spadkobierców do chwili, gdy rachunek wspólny łączny zostanie przekształcony w innego typu (wspólny rozłączny lub indywidualny). Pamiętaj jednak należy, iż – w przypadku spadkobierców – przekształcenie musi się dokonać z poszanowaniem art. 199 k.c. w zw. z art. 1035 k.c., to jest na zasadzie jednomyślności.

DZIEDZICZENIE DEPOZYTÓW

Tak dzieje się w przypadku następstwa prawnego w umowie rachunku bankowego, która nie wygasa po śmierci posiadacza. Oddzielnie regulowana jest kwestia dziedziczenia zdeponowanych na rachunku środków. Pierwszym problemem z tym związanym jest wyodrębnienie w ramach depozytu tych środków, które stanowią spadek i tych, które nie wchodzi w skład masy spadkowej. Dużym uproszczeniem jest bowiem stwierdzenie, że środki wypłacane spadkobiercom z konta spadkodawcy to spadek. Tak jest tyl-

ko w wypadku umów wygasających z chwilą śmierci posiadacza. Bank przestaje wówczas naliczać odsetki i przyjmować wpływy na rachunek – to z kolei oznacza, że stan konta z chwili śmierci pozostanie stanem ostatecznym. W takim przypadku cały depozyt jest spadkiem. Jeśli jednak umowa nie wygasa z chwilą śmierci posiadacza rachunku, mamy do czynienia z sytuacją odmienną: to, co znajduje się na koncie w chwili śmierci, stanowi spadek (art. 924 k.c.), jednakże po dacie jego otwarcia na koncie generowane są dalsze odsetki. Nie wchodzi one w skład masy spadkowej, ale stanowią pożytek prawa (por. postanowienie SN z 15 kwietnia 1997, I CKU 30/97, opublikowane w „Monitorze Prawniczym” 2007/1 s. 38, OSNC 1997/10 poz. 149, „Przegląd Sądowy” 1998/9 s. 106, odmiennie M. Kłós w krytycznej głosie do tego postanowienia, opublikowane w „Przeglądzie Sądowym” 1998/9/106-T.1)

Ma to co najmniej dwie istotne konsekwencje:

- po pierwsze podział odsetek nie musi być symetryczny do podziału środków na rachunku. Art. 207 w zw. z art. 1035 k.c. mówi bowiem o podziale pożytków proporcjonalnie do udziału w całym spadku. Dla przykładu: jeśli spadek obejmuje samochód i konto bankowe, i dwoje spadkobierców podzieli się w ten sposób, że jednemu z nich przypadnie depozyt w banku, a drugiemu ruchomość, to wcale nie oznacza, że osoba dziedzicząca samochód nie ma prawa do żadnych kwot zgromadzonych na rachunku. Wręcz przeciwnie – ma prawo do takiej części odsetek narosłych po śmierci spadkodawcy, jaka wynika z postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku. Dokonany dział obejmuje bowiem tylko to, co w chwili otwarcia spadku na koncie było, nie zaś to, co później przyrosło.

Jeśli umowa rachunku bankowego wygasa z chwilą śmierci jego właściciela, to spadkobiercy nie będą korzystać ze statusu posiadaczy tegoż rachunku. Odziedziczą jedynie prawo żądania wypłaty zdeponowanych pieniędzy.

- po drugie ustalenie, że „pośmiertne” odsetki nie wchodzi w skład spadku powoduje, że mogą one być wypłacone każdemu ze spadkobierców w należnej mu części niezależnie od postępowania działowego. Wystarczy wykazanie – postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku – przymiotu spadkobiercy i przypadającego mu udziału. Podobnie jest z kosztami prowadzenia rachunku za czas po śmierci jego posiadacza. Koszty te powinny być ponoszone przez spadkobierców i równocześnie aktualnych współposiadaczy rachunku proporcjonalnie do wielkości udziałów w spadku. Oznacza to, że nie zawsze będą oni po równo obciążeni tymi kosztami.

PODSTAWA WYPŁATY

Po ustaleniu, co podlega dziedziczeniu, warto jeszcze przeanalizować, co dla banku może stanowić podstawę do wypłaty. Wbrew oczekiwaniom wielu spadkobierców nie zawsze wystarczające jest postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku.

Najprostsza jest procedura wypłaty w przypadku, gdy spadek odziedziczył jedynie spadkobierca – wówczas nie ma wątpliwości, że to właśnie jemu należy się całość spadku.

Jeśli jednak spadkobierców jest kilku, to dla banku samo postanowienie nie jest wystarczające, aby dokonać wypłaty. Z postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku wynika bowiem jedynie, kto jest spadkobiercą i jaka część ogółu praw spadkowych mu przypadnie. Nie wynika jednak z niego to, jak spadkobiercy podzielą między siebie poszczególne prawa spadkowe.

Konfliktogenne sytuacje w kontaktach bank – klient będą pojawiały się zawsze. Większość z nich nie zna bowiem powszechnie obowiązującego prawa, niejednokrotnie zaś postrzegają bank jako rozjemcę rodzinnych sporów. Dobrze napisane procedury bankowe minimalizują takie sytuacje. Najważniejsze jednak jest dobre wyszkolenie pracowników, wówczas będą oni wiedzieli, jak procedury te zastosować, a w przypadkach bardziej skomplikowanych spraw szybko dostosować do nich obowiązujące przepisy.

Autor jest dyrektorem oddziału PKO BP w Sulechowie, jednak artykuł nawiązujący do tematyki artykułu pani Katarzyny Zajączkowskiej-Weremczuk opublikowanego w poprzednim numerze odzwierciedla jedynie prywatne przekonania autora.

REKLAMA

TERAZ
CODZIENNIE

LEX
a Wolters Kluwer business

Masz
pełne prawo

www.LEX.com.pl
infolinia 0 800 120 382

System Informacji Prawnej LEX: ■ Codziennie ujednolicane teksty aktów prawnych
■ Bieżąca aktualizacja wszystkich treści ■ Aktualne powiązania między dokumentami

Pierwsza codzienna aktualizacja na rynku!

Zamów bezpłatną prezentację na www.LEX.com.pl
Program dostępny jest na nośnikach CD, DVD oraz on-line.